ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 17 ·

21 ՄԱՅԻՍ 1852

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է 100 ղուրուշ։
Վեցամսեայ » » 55 »
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Երկու » մէկ ամսը » 30 » »
Չորս » » » » 20 » »
Ստորագրութիւնները կանխիկ են։
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին և 16 ին կը սկսին։

Դուրսի երկիրներու լրագիրներուն ճամբուն ծախքը առնողին վրայ է։
Լրագրիս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին պէտք ուղղուի. և առանց ճամբուն ծախքը ղրկողին վրայ է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ազգային դաստիարակութեան վրայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ծովային զինուորաց մէջընդմիջեալներու համար եղած կայսերական տնօրէնութիւնը, – Արշիպելագոսի համար սպառազինեալ երկու նոր նաւախումբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ Մայիս 10 ին կատարուած զինուորական հանդէսին համառօտ պատմութիւնը։ – Կառավարութեան ծանուցագիրը։

ԱՆԳԼԻԱ։ Տանիմարքայի յաջորդութեան խնդրոյն վերջանալը։

ՌՈՒՍԻԱ։ Թագաւորին խրկած պատգամաւորին խորհրդարանէն մերժուիլը։

ԻՏԱԼԻԱ։ Բուսսոյ կայսրպղներուն Հռոմ հասնիլը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Մ. Խալիլ և Էօմէր փաշաներուն մայրաքաղաք հասնիլը։ – Գաղղիական Շարլըմայն շոգենաւին գալը։ – Կեմլիք և Մուտանիա շոգենաւ բանալու սկզբնաւորութիւն։ – Անատոլու շոգենաւին արտաքոյ կարգի ճանապարհորդութիւնը Պոսֆորի մէջ։ – Ղալաթա պաշի հրդեհ մը։ Ըմպաս Պոսֆորի մէջ կենալու պատերազմական նաւերը։ – Թօփ գափուսի գիւղը գողութիւն մը։ – Կարինէն գրուած լուրեր։ – Լեհաստանէն գրուած լուրեր։ – Նամակի մը բռած ազդեցութիւնը։ – Անգղիոյ դեսպանին գրուած նամակ մը և անոր պատասխանը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ. Գաղթականք։ Ռամիկք։ – փոխանակութեան գինը։ – Դրամոց արժողութիւնը։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ուկրանոսս բարեբաղդին կոակը։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ինչո՞ւ համար դաստիարակութիւնը չի յաջողիր ազգին մէջ. կամ քննել է որ ազգային դպրոցները առաջ երթան*։

ՀԱՏՈՒԱԾ Թ.

(Շարունակութիւն, տես թիւ 15)

Երբոր մէկը դաստիարակ կամ ուսուցիչ ըլլալ կ'ուզէ, պէտք է նախ իր վրայ լաւ քննութիւն մը ընէ, ու նայի թէ ասանկ պաշտօնի մը պէտք եղած հանգամանքները կա՞ն մի վրան։ Նոյնպէս ալ ասանկ քննութիւն մը պէտք է որ դպրոցի հոգաբարձու եղող անձինք ընեն երբոր կ'ուզեն դաստիարակ մը ընտրել, ու երբոր փորձառածնին չեն գտնար աշխատելին, որ և է կերպիւ ասանկ անձինք հասցնելու։

Ուսուցիչ մը արժանաւոր ըսուելու համար, պէտք է իր նկարագրին կատարելութեանցը նկատմամբ առողջ ու առոյգ ըլլայ, մարմնաւոր թերութիւն մը չունենայ, մինչեւ իր ձայնին յստակ ու հաստատ ըլլալն անգամ կը փնտրուի։ Բարձրագոյն գիտութեանց դասատուութեանը համար մարմնաւոր թերութիւնները թէպէտ այնքան վնաս չեն հասցըներ, ուր աշակերտք չափահաս ու միշտ սակաւաթիւ կ'ըլլան. բայց հասարակ դպրոցներու մէջ մանկածուին ականջի ծանրութիւնը, ցած ձայնը, կարճատեսութիւնը, հասակին անյարմարութիւնը, յաջողութեան մեծ արգելքներ են։

Իմացական հանգամանաց մասին ուսուցիչ մը պէտք է իր մտաց կարողութիւնները անանկ մշակած ըլլայ, որ սորվեցնել ուզած բաները կարող ըլլայ յստակ կերպով մը միտք առնելու և նոյն կերպով ալ աւանդելու։ Երբոր ուսուցիչ մը իր միտքը այս կերպ վարժեր է՝ գրեթէ բոլորովին տիրացած է իր արհեստին, ուզածը կրնայ մէկ քանի ժամուան մէջ պատրաստել ու սորվեցնել*։

Վերջապէս ուսուցչէ մը պահանջուած բարոյական կատարելութիւնները՝ որ աւելիներէն շատ են, աս հետեւեալներէն կը բաղկանայ։

"Ով որ կ'ուզէ ուրիշները սորվեցնել ու կրթել, պէտք է օրինակով քարոզելու կարող ըլլալ։ Ուսուցիչը պէտք է որ անկեղծ ու մաքուր առաքինութեամբ մէկը ըլլայ. խորին ու լաւ սասուլեալ հաւատարմութեամբ, միշտ անձնանուէր ու ասանկ սէր ունենայ իր գործին։

"Այսու ամենայնիւ, այս յատկութիւնները բաւական չեն կանոնաւոր կերպով դպրոց մը ուղղելու։ Տղաքը աղէկ ուղղելու, աղէկ ուսուցանելու ու աղէկ կրթելու համար, զանոնք սիրելու է։ Այս զգացումը՝ որ նաեւ մարդկանց ու Աստուծոյ սիրոյն ալ շատ նման է, պէտք է որ մանկածուին սրտին մէջ տիրէ։ Անոր՝ պէտք է որ իր լեզուին վրայ շատ չի գտնուի։ Ինչու որ, տղայոց բնական թեթեւութիւնը ու մէկին անփոյթութիւնը ու մէկին սատակութիւնը՝ առաւել չափաւոր խօսելու կարօտ է քան թէ սէր յուզելու։ Գթութեան աղուորութիւնը, արդարութեան ազնուութիւնն ալ պէտք է միացնել, ու մանկածուի մը բերնէն գովութիւնն ու պարսաւը՝ պէտք է հաւասար անկեղծութեամբ՝ բայց մի և նոյն չափաւորութեամբ դուրս ելլեն։

"Մանկածուի մը համար ասոնցմէ աւելի դժուար ու աւելի կարեւոր պարտք մըն ալ կայ կատարելու, այն է ինքզինքին, իր խորհուրդներուն, իր սրտին յուզմանցը ու իր խօսքերուն միշտ տէրը ըլլալը։ Մանկածու մը այս պարտքը պարտական է կատարելու։ Ով որ ուրիշներու վրայ կը հսկէ, պէտք է ինք իր վրայ հսկէ։ Անշուշտ, չի պահանջուիր թէ մանկածու եղողը առանց թերութեան մէկը պէտք է ըլլայ. բայց կը պահանջուի, որ այն թերութիւններուն մէկն ալ յայտնի չերեւնայ. ասկից պարտական են պահանջելու։ Մանկածու մը աւելի կը դիտուի իր աշակերտներէն քան որ ինք զանոնք կը դիտէ, ու իր թերութիւններուն ամեն մէկը մէյմէկ առարկայ են պախարակելու կամ նմանողութեան յառիթ մը ըլլալու, որն որ պախարակելէն աւելի սոսկալի է։ Ով որ ուրիշներուն իրենց կիրքերը զսպել պիտի սորվեցնէ, պէտք է իր կիրքին տէրը ըլլայ։ Աշակերտը որչափ անոր բոլորը յուզէ, տղայոց շարժումները որչափ աւելի աշխոյժ ըլլան, մանկածուն այնքան աւելի պէտք է հանդարտութիւն խոհականութիւն ցուցընէ։ Շարունակ պէտք է նոյն ուղիղ անդրդուելութիւնը ցուցընէ, որ տղայոց խռովութիւնը կը դադարեցընէ, անխորհուրդ բնաւորութիւնը կը զսպէ ու կը վանէ այն ընտանութիւնը՝ որ արհամարհանքէն մեծ տարբերութիւն մը չունի։ Այն հանդարտութիւնը ու այն անդրդուելութիւնը հազիւ բաւական պիտի ըլլան մանկածուն այն անհամբեր շարժմունքէն ետ կեցընելու, որոնք բնականաբար կը տեսնուին, ու առաջինները անբաժանելի կարծուած էին վարժապետութեան արհեստէն և որոնք այնքան կը նուաստացընեն այն ազնուական պաշտօնը։

"Այո, շատ դժուար է այս ընթացքը որ այսքան առաքինութիւններ կը պահանջէ, ու այնքան երկար յարատեւութիւն մը ձգանց, որուն առարկան միշտ մի և նոյնն է։ Բայց որչափ ալ գեղեցիկ է այս ընթացքը որ ձեզ (մանկածուներ) այնքան առաքինութիւններու կը պարտաւորէ, ու ձեր առաքինութեանց ամեն մէկն ալ այնքան բեղմնաւոր կ'ընէ"։

Մնացեալը հետեւեալ թուով։

Օ. Բ.

*Տես թիւ 4-5-6 8-9-10-11-12 - 15

* Կարծեմ որ խիստ աղէկ աւելի մըն է հոս երկու խօսք ընել այն վնասակար սովորութեանցը դէմ, որ հիմայ մեր դպրոցներուն շատին մէջ մտած է. ըսել կ'ուզեմ վարժապետներուն և հոգաբարձուներուն թոյլ տալ կամ մանաւանդ տղայոց քաջալերութիւն տալը, որ ժամանակէն առաջ կամ իրենց տարիքէն, գիտութիւններուն ու քերթողութեանը ներածէն աւելի մեծ նիւթերու վրայ բան կը գրեն և որ աւելի գէշն է տպագրութեամբ ալ հրատարակեն։ Այս տեսակ գրուածները թէ որ սոսկ թարգմանութիւն ըլլան վնաս չունին. բայց երբոր կը տեսնենք որ տասն և չորս կամ տասն և վեց տարեկան անփորձ պատանի մը կ'ելլէ բարձր նիւթերու վրայ ճառ կը գրէ ու իրմէ շատ առաջ տղոցներուն ճամբայ կը սորվեցնէ։ Ասանկ կանխահասիկներով գրուած բաները, ինչպէս որ կը տեսնենք, հարկաւ չեն կրնար արժանի պատիւ մը [illegible] գրողներուն, ընդհակառակն յայտնի վնաս կը հասցընեն անոնց իմացական կարողութիւնները հոգնեցնելով, և զանոնք յանիրաւի փքացընելով, ու հետեւաբար ալ մեծ վնաս կը հասցընեն զանոնք տարաժամ հասուցանող վարժապետներուն ու հոգաբարձուներուն դատմանը և ախորժակին։ Վարժապետ մը իր պարտքը կատարած համարելու համար բաւական է որ իր աշակերտին կարողութիւնները վարժէ ու զարգացնէ. քանի որ տղայ մը դպրոցին մէջն է աւելի բան չի սպասուիր իրմէն. հմտութիւնը ետքը ընթերցանութեամբ ու փորձառութեամբ կ'ըլլայ, ու հմտութեան ցոյցն ալ անկէ ետքը կու գայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նաւական զօրութիւնը ծովեզերեայ տէրութեանց ապահովութեան և բարեկարգութեան միջոցներուն առաջինը ըլլալով, օսմանեան ինքնակալը մեծ խնամք կը տանի իր տէրութեան մէջ զանի օր ըստ օրէ ծաղկեցընելու։

Այս նպատակաւ ծովային պաշտօնեաներուն և նաւաստիներուն կրթութիւնը աւելցընելու և անոնց վիճակը աւելի լաւցընելու համար ըրած տնօրէնութիւնները և հրամանները կատարեալ հաւատարմութեամբ և ճշդութեամբ կատարուիլ կը գտնան բարձրապատիւ ծովակալ Մեհէմմէտ Ալի փաշային ձեռօքը, որուն բարի նախանձն ու գործունէութիւնը ամենուն յայտնի է։ Վեհափառ ինքնակալը իր այս մեծ խնամոց ապացոյց մըն ալ տուաւ այս օրերս։ Տէրութեան նաւերու մէջ ծառայելու միջոցը՝ որ 10 տարի էր, հաճեցաւ 8 ի իջեցընելու և այս բարձր շնորհաց աւետիսը՝ կայսերական հրովարտակաւ հաղորդուեցաւ՝ Օգ Մէյտանի ըսուած տեղը Տէրութեան բոլոր ծովային զինուորներուն, որոնք անպատմելի ուրախութիւն զգալով ատերնուն մէջ Նորին կայսերական մեծութեան բարեբար անունը շնորհակալութեամբ օրհնեցին։

— Կայսերական կառավարութիւնը այս օրերս մեծ ուշադրութիւն ունի տէրութեան ծովերը ամեն կերպով ապահովցնելու։ Արշիպելագոսի նաւարկութիւնը այս մասին աւելի կատարեալ խնամոց կարօտութիւն ունէր, և որչափ որ քանի մը պատերազմական նաւեր պէտք եղած տեղերը պահպանութիւն կ'ընէին, այսու ամենայնիւ բարեխնամ ինքնակալը ուզելով որ իր և օտար տէրութեանց առեւտրական նաւերը կատարեալ ապահովութեան անդորրա ըլլան այս ծովերուն մէջ, հրաման ըրաւ բարձրապատիւ ծովակալին որ երկու նաւախումբ պատրաստուի Արշիպելագոսի համար։ Այս նաւախումբերուն գլխաւոր պաշտօնը պիտի ըլլայ՝ Արշիպելագոսի ամեն կողմերը պտըտիլ և մանաւանդ այն տեղերը, ուր այս օրերս ծովապատակներ (գուրսաներ) տեսնուեցան։

Արդէն նաւերը կը պատրաստուին, որոնց հրամանատարութիւնը երկու երեւելի ծովապետներու պիտի յանձնուի։

Բարձրապատիւ ծովակալ Մեհէմմէտ Ալի փաշան կայսերական հրամանաց համեմատ կը փութայ քիչ օրէն պատրաստութիւնը լմնցընելու և մինչեւ տասն և հինգ օր զանոնք ճամբայ հանելու։ Այս նաւախումբերը իրենց բուն նպատակէն զատ՝ ծովային զօրաց և նաւաստիներու վարժութեան ալ շատ օգտակար պիտի ըլլան, զանոնք միշտ նաւ վարելու զբաղեցընելով։ Նաւապետներն ու գլխաւոր պաշտօնատարները ծովագրական աշխատութիւններ պիտի ընեն աշխարհացոյցներն ու ձեւագծութիւնները ուղղելու և կատարելագործելու համար, որոնք նաւուղղութեան շատ օգտակար կրնան ըլլալ։

Ահաւասիկ այս երկու նաւախումբերը բաղկացընող նաւերը։

Առաջին նաւախումբը Ռումէլիի ծովեզերքները պիտի պահպանէ՝ մինչեւ Տուլչինօ Ալպանիոյ (առնովին ապա գ)

մէջ, և հրամանատարը պիտի ըլլայ Ֆէրիք Մուսթաֆա փաշա ծովակալը։

Ֆրգթն.	Տէհանգր-պարի	54	թնդանօթով
"	Միրաթ-ը զաֆէր	42	"
"	Ֆազլըլլահ	40	"
Գոլէթ	Ռուհի-Ֆէրահ	20	"

Ասկից զատ վերոյիշեալ Մուսթաֆա փաշային հրամանին տակը պիտի ըլլան հետևեալ նաւերը, որ արդէն Արշիպեղագոսի մէջ են։

Քորվէթ. Նէճմի-Ֆէշան 22 թնդանօթով, որ Սելանիկ կը կենայ։

Գոլէթ. Պէրքի-Զէֆեր 20 թնդանօթով, որ Վօլօ կը կենայ և մինչև Օրաառա պիտի պտըտի։

Գոլէթ. Նուսրէթ-Ֆիշան 18 թնդանօթով, որ Կիրիտ կը կենայ ծովեզերքը պահպանելու, և կղզւոյն կառավարչին իշխանութեան տակն է։

Պօթռա. Ջիհանի-Թէրի 10 թնդանօթով, որ հիմա Մինոլլի է և անկէց Սելանիկ պիտի երթայ Լինոսի ծովածոցին մէջ կարգաւ պտըտելու համար հետևեալին հետ։

Պօթռա. Միրաւ 10 թնդանօթով, որ հիմա Սելանիկ կը կենայ։

Պօթռա. Իզէտէ 4 թնդանօթով, որ Լիմնօ կղզին կը կենայ և պիտի պտըտի Սեմէնտրէքի, Իմպրոսի, Տենեդոսի և Գապա հրուանդանին առջևները։

Շոգենաւ. Լուէյի-խայր 10 թնդանօթով, որ Կիրիտ կը կենայ կղզւոյն կառավարչին իշխանութեանը տակը։

Գոլէթ. Թայիար, 12 թնդանօթով, որ Բուէվէզա կը կենայ, և անկէց մինչև Աւլօնիա պիտի պտըտի։

Ուսքունա. Նէճմ-Էսէր 10 թնդանօթով, որ Տրիպօլիս կը կենայ կառավարչին իշխանութեանը տակը։

Պօթռա. Միւհ 8 թնդանօթով նոյնպէս Տրիպօլիս կը կենայ։

Ընդ ամէնը 14 նաւ 274 թնդանօթ։

Բ. Նաւախումբը Ասիոյ ծովեզերքները պիտի պահպանէ մինչև Պէրութ և հրամանատարը պիտի ըլլայ Ֆէրիք Ահմէտ փաշա ծովակալը։

Ֆրգթն.	Նիւմէ	60	թնդանօթով
"	Նավէկի-պահրի	46	"
"	Գուհէր-Զաֆէր	46	"
Քորվէթ.	Մէնիրէ-Ֆէրահ	26	"
Ուսքունա.	Մէյտան	12	"
Շոգեն.	Բէշտէնի	4	"

Դարձեալ Արշիպեղագոսի այլ և այլ նաւահանգիստներուն մէջ սպասող նաւերը, որ անոնք ալ Ֆէրիք Ահմէտ փաշային հրամանին տակը պիտի ըլլան։

Միսթիքա. Ըրջուը 4 թնդանօթով, որ Այվալը կը կենայ, և Ատրամիթի ծոցին մէջ պիտի պտըտի մինչև Պապա հրուանդանը։

Ուսքունա. Փէրվին 6 թնդանօթով, որ Միտիլլիի քովերը պիտի կենայ և մինչև Չանտարլը պիտի պտըտի։

Գոլէթ. Նէյէէրի-Զաֆէր 16 թնդանօթով, որ Իզմիր պիտի կենայ և անկէց մինչև Ֆօչիա ու Կարապուռուն պիտի պտըտի։

Միսթիքա. Սէֆի-Մէտ 4 թնդանօթով, որ Քիոս պիտի կենայ և անկէց մինչև Իբսարա ու Չեշմէ պիտի պտըտի։

Պօթռա. Բու-րլէ-պոյ 6 թնդանօթով, որ Սիղաճըգ պիտի խրկուի, և Քիոսի նեղուցին դուրսերը պիտի պտըտի։

Ուսքունա. Թարզը-Ճէտիտ 14 թնդանօթով, որ Սամոս կը կենայ, և պիտի պտըտի Քարիօ, Ֆուռնի, Պէթմօ և Ֆուռնա կղզիներուն առջեւը։

Գոլէթ. Թէլֆի-Խէթա 10 թնդանօթով, որ Ստանքիօ պիտի խրկուի և Պալիմնոսի և անոր շրջակաները պիտի պտըտի։

Պօթռա, Մէ-ձակ-րէս 10 թնդանօթով, որ Հռոդոս պիտի խրկուի և Թասոս, Պալիմնոս և ուրիշ կղզիներուն առջեւը պիտի պտըտի։

Շոգենաւ. Կէրէ 4 թնդանօթով, որ Հռոդոս կը կենայ։

Պօթռա. Գուռուպէ 6 թնդանօթով, որ Քիոս կը կենայ, և Մարմարիճա պիտի խրկուի այն կողմերը պահպանելու համար։

Գոլէք. Թայէ, որ Խոկէնաէրուն կը կենայ։

Ընդ ամէնը՝ 18 նաւ 380 թնդանօթ։

Այսպէս, Արշիպեղագոսի երկու նաւախումբները կ'ունենան ընդ ամէնը 32 նաւ և 584 թնդանօթ։ Առաջ Բուժէլիի նաւախումբը ճամբայ պիտի ելլէ, միւսը, որ է Անատոլուինը՝ անկէց քանի մը օր ետքը։ Այս նաւերուն մէջ գտնուող մարդոց թիւը վեց հազարի կը հասնի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ։ Շան-տը-Մարսի զինուորական մեծ հանդէսը լմնցած ու անցած գործ մըն է հիմա, և այն օրուան համար եղած դժուարութիւններուն մէկն ալ չի կատարեցաւ։

Փարիզի լրագիրները մանրամասն պարագաներով կը պատմեն այս հանդէսին ամէն անցքերը, որոնց գլխաւորները համառօտելով հոս դնել արժան կը համարինք։

Առաւօտուն կանուխ Փարիզի բոլոր բնակիչները ոտքի վրայ էին։ Ամէն մարդ անհամբերութեամբ պատրաստութիւն կը տեսնէր հանդէսին երթալու համար։ Գետեզրները և Մէնի ղուգահեռական ընդարձակ փողոցներուն մէջ խուռն բազմութիւն դէպ 'ի Շան-տը-Մարս կը վազէին։

Ժամը 12 ին առէնները՝ զօրաց գունդերը դուրս ելան իրենց օթեւաններէն և Շան-տը-Մարսի չորս կողմէն եկան իրենց համար որոշեալ տեղերը շարուեցան պատերազմական դիրքով։

Եւրոպ Տէրութեան մեծամեծները և բարձրաստիճան պաշտօնակալները սկսան եռեւ եռեւ հասնիլ կառքերով և իրենց համար պատրաստուած նստարանները գացին նստան։

Կէս օրէն քիչ մը առաջ՝ Փարիզի Արքեպիսկոպոսը հասաւ իր վեց գլխաւոր աթոռակալներովը և 600 քահանայով, ու Շան-տը-Մարսի մէջտեղը յատկապէս շինուած մեծ սեղանին աստիճաններէն վեր ելլելով, իրեն համար պատրաստուած գեղեցիկ ու շքեղ ամպ հովանիին տակը նստաւ։ Քահանաներն ալ աստիճաններուն վրայ պատրաստուած աթոռներուն և նստարաններուն վրայ կարգաւ նստան։

Կէս օրը զարնելուն պէս, թնդանօթները սկսան որոտալ և աւետել Նախագահ իշխանին գալուստը, որ ձիարշաւ Իէնայի կամուրջէն եկաւ Շան-տը-Մարս մտաւ։

Իր ետեւէն կուգային Ժէռոմ Պօնաբարդ, Լիւքսէմպուրկ, Ռէյլ, Հարիոբ, Վայեան մարաջախտները, Սէնդ Առնոյ զօրապետ պատերազմի պաշտօնեայն, Մանեան զօրապետը և ուրիշ բազմութիւ երեւելի զինուորականներ և ծովակալներ ամէնքն ալ ոսկի և արծաթ շքանշաններով զարդարեալ։ Երբոր Նախագահ իշխանը Շան-տը Մարս հասաւ, հոն գտնուող ահագին բազմութիւնը ամէնը մէկէն մէկ ձայնով Կեցցէ Նաբօլէոն աղաղակեցին։

Իշխանը առաջ դաշտին մէջ շրջան մը ըրաւ, ու չորս կողմը պտըտելէն ետեւ, եկաւ իրեն համար պատրաստուած շքեղ բեմին վրայ ելաւ, նախագահութեան աթոռը նստաւ, որուն բոլորտիքը շարուած էին պաշտօնեաները, տէրութեան մեծամեծները, դրօշակներ կայսերական արծիւներով, որ նախագահը պիտի բաժնէր զօրաց այլ և այլ գունդերուն։

Այն ժամանակը զօրաց գնդապետները կարգաւ իշխանին մօտեցան, որ ձեռքովը բաժնեց անոնց արծիւ նշանները։

Երբոր բաժնելը լմնցաւ, իշխանը հետեւեալ ատենախօսութիւնը ըրաւ։

“ Զօրականք։

» Ազգաց պատմութիւնները մեծ մասամբ զօրաց պատմութիւններ են։ Անոնց յաջողութեանց կամ ձախորդութեանց կախեալ է հայրենեաց և քաղաքակրթութեան վիճակը։ Թէ որ յաղթուին, եկածը կամ օտար ազգաց միջնորդութիւնն է կամ անիշխանութիւն է. իսկ եթէ յաղթեն, եկածը փառք կամ բարեկարգութիւն է։

» Ասոր համար, թէ ազգերը և թէ բանակները խոր մեծարանօք կը յարգեն զինուորական պատուոյ նշանները, որոնք անցեալ ժամանակի կռիւները և յաղթութիւնները կը յիշեցընեն։

» Հռովմէական արծիւը, որ այս դարուս սկիզբը Նաբօլէոն կայսրը իւր բանակներուն մէջ մուծեց, Գաղղիոյ վերածնութեան և մեծութեան ամենայայտնի նշանն եղաւ։ Եւ թէպէտ ետքը մեր ձախորդութիւններուն ժամանակը աներեւոյթ եղաւ, բայց պէտք էր, որ դառնար գար երբոր Գաղղիա իր կրած յաղթութիւններէն ետքը վերականգնելով և ինք իր տէրն ըլլալով, ալ իր փառքը ուրանալու պէս չի պիտի երեւէր։

» Ուրեմն, զօրականք, առէք այս արծիւները՝ չէ թէ իբրեւ սպառնալիք օտար տէրութեանց, այլ մեր ինքնիշխանութեանը նշանակ, դիւցազնական դարու մը յիշատակ, և ձեր ամէն մէկ գունդերուն ազնուականութեանը նշան համարելով։

» Առէք այս արծիւները, որ մեր հայրերը առաջնորդեցին այնչափ յաղթութիւններ ընելու, և երդում ըրէք մեռնելու, թէ որ պէտք ըլլայ, զանոնք պաշտպանելու համար։ ”

Այս վերջին խօսքերը ըսած ատենը, բոլոր գնդապետներն՝ իրենց դրօշակները սրտերնուն վրայ սխմելով և աջ ձեռքերնին վերցընելով բարձրաձայն աղաղակաւ երդում ըրին այնպէս աղդու կերպով ու սրտանց, որ բոլոր հասարակութեան և բանակին վրայ մեծ ազդեցութիւն ու շարժմունք պատճառեց։

Նախագահը իւր ատենախօսութիւնը դեռ նոր կը լմնցընէր, ազդային տպագրատան գործակալները նոյն ճառին տպեալ օրինակները սկսան բաժնել բոլոր նստարաններուն և Շան-տը-Մարսի ամէն կողմը գտնուող բազմութեան։

Ետքը գնդապետներն իրենց դրօշակները ձեռուընին նախագահին բեմին առջեւէն հեռացան ու դէպ 'ի սեղանը գացին, որուն աստիճաններուն վրայ կարգաւ շարուեցան, և Փարիզի Արքեպիսկոպոսը սկսաւ Սուրբ պատարագի խորհուրդը կատարել։

Այս արարողութեան ատենը թնդանօթները անդադար կ'որոտային, զօրաց ամէն գունդերուն նուագարանները, որոնք ամէնը մէկէն 1800 հոգի էին, գեղեցիկ եղանակներ կ'երգէին։

Կէս օրէն մէկ ու կէս ժամ ետքը սրբազան արարողութիւնները լմնցան արծիւներուն օրհնութեամբը, և Նախագահ իշխանը նորէն ձի հեծաւ։ Այն ժամանակը Մանեան զօրապետը նշան տուաւ ու զօրքերը ճամբայ ելան։ Նախագահ իշխանին առջեւէն անցած ժամանակնին “ Կեցցէ Նաբօլէոն ” կը պոռային։ Զօրաց չուըն լմննալէն ետեւ Նախագահ իշխանը նորէն Իէնայի կամուրջէն անցաւ Էլիզէի պալատը դընաց։ Անցած տեղերը ամէն տեղ ցընծութեան աղաղակներով զինքը ողջունեցին։

— Մայիս 12 ին՝ զինուորական դըպրոցին մէջ մեծ պարահանդէս եղաւ։ Կ'ըսեն թէ 14—15,000 ի չափ հրաւիրեալ կար։ Բոլոր Եւրոպայի տէրութեանց բանակները երեսփոխաններու ձեռքով հոն ներկայացած էին, և անոնց ամենուն համազգեստները յիրաւի տեսնալու արժանի էին։

— Մայիս 13 ին՝ Նախագահ իշխանը հացկերոյթ մը ըրաւ Փարիզի բանակին գլխաւոր հրամանատարներուն Թիւյլըրիի պալատին մէջ։ Հրաւիրեալները 800 հոգի էին։ Նոյն իրիկունը հրախաղութեան հանդէս մը եղաւ, որուն նմանը մինչեւ այս օրս տեսնըւած չէր։

— Մայիս 8 ին՝ կառավարութիւնը հետեւեալ ծանուցագիրը հաղորդեց քանի մը գլխաւոր լրագիրներու։

“ Մօնիթէօր պաշտօնական լրագրին ապրիլ 3 թուոյն մէջ՝ տէրութեան անուղղակի եկամուտ վիճակը առջի տարուան առաջին եռամսոյն հետ բաղդատելով հրատարակուած էր։

» Այն վիճակագրութեան նայելով, 1852 ին յունվար ամսոյ մէջ գոյացած եկամուտը՝ 1851 ի յունվար ամիսէն 600,000 ֆռանքի չափ (իբրեւ 5500 քսակ) պակաս է։

1852 ին փետրվարինը՝ 1851 ինէն 1,800,000 ֆռանք (իբր 16,000 քսակ) աւելի եղաւ։

1852 մարտինը 1851 մարտինէն 5 միլիոն ֆռանքի չափ (իբրեւ 45,000 քսակ աւելի։

» Այս առաւելութեան ընթացքը ապրիլի մէջ աւելի նշանաւոր եղաւ։

» Գանձուց պաշտօնէին տրուած այս ամսուան հաշիւները՝ անցեալ տարուան ապրիլի հետ բաղդատութեամբ՝ 9,600,000 ֆռանք (իբրեւ 86,500 քսակ) առաւելութիւն ունին։

» Տէրութեան եկամուտ այս արագաճումը՝ Գաղղիոյ վիճակին աղէկնալուն յայտնի նշան մըն է և տարակոյս չի մնար, որ այս տարուան գանձուն եկամուտը՝ ծախուց համար որոշուած գումարէն շատ վեր պիտի ըլլայ։ ”

ԱՆԳԼԻԱ։ Մայիս 8 ին՝ արտաքին գործոց պաշտօնէին պալատը ժողով եղաւ, ուր գլխաւոր տէրութեանց դեսպանները պայմանագիր մը ստորագրեցին, որով Տանիմարքայի թագաւորական աթոռոյն ժառանգութիւնը Շլէզուիկ-Հոլշթայն-Կլիքսպուրկի Դուքս Ֆրէտէրիկ իշխանին և անոր հիմակուան կնոջը հարազատ արու զաւակներուն տրուեցաւ։ Ռուսիոյ տէրութիւնն ալ այս պայմանագիրը ստորագրեց, և միւս ամէն տէրութեանց հետ Տանիմարքայի թագաւորութեան ամբողջութիւնը ճանչնալու և պահելու խօսք տուաւ։

ԲՐՈՒՍԻԱ։ Ըսուի ըրուած առաջարկութեան վրայ սահմանադրութեան քանի մը յօդուածները չափաւորելու մտօք Վ. Թագաւորը այս օրերս պատգամագիր մը խրկեց Բ. խորհրդարանին։ Այս պատգամագիրը մայիս 6 ին (ապրիլ 24) քննութեան առնելով, խորհրդարանը թագաւորին առաջարկութիւնը մերժեց 113 քուէի դէմ 118 քուէ տալով։

Այս մերժումը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ Պէռլինի մէջ, և ամենուն խօսելու նիւթ եղաւ։ Ըռ հասարակ կը կարծուի, որ կառավարութիւնը չի կրնար մինչեւ վերջը համբերել խորհրդարանին այս հակառակութեանը, որ սահմանադրութիւնը նորէն քննելու և փոխելու համար ըրած առաջարկութիւնները միշտ կը մերժէ։ Պ. Մանդէօֆէլ, պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահը, նոյն օրը խորհրդարանին մէջ այն կերպ խօսքեր ըրեր է, որ սահմանադրական կառավարութեան հաստատ մնալուն վրայ աղէկ յոյսեր չեն կրնար տալ։

ԻՏԱԼԻԱ։ Ռուսաց վեհափառ կայսեր երկու որդիքը Միքայէլ ու Նիկողայոս մեծ դուքսերը, Քիւֆ սեպուհին, Բրանտէբուրքի գնդապետին, Լակարին իշխանին, Շուվալօֆ կոմսին և ուրիշ երեւելի անձանց հետ մայիս 2 ին Հռովմ հասան և Օթէլ-տէ-Լիլ-Պրիտանիք մեծ հիւրատունը իջան, ուր Ռուսաց դեսպանատան գլխաւոր պաշտօնակալները և ուրիշ շատ նշանաւոր անձինք կ'ըսպասէին այս վեհազն հիւրերը արժանաւոր մեծարանօք ընդունելու։

Կայսրորդիները 6 օր Հռովմ կենա-

լէն ետեւ մայիս 9ին մեկնեցան ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Արշիպեղագոսի կղզիներուն ընդհանուր կուսակալ Մեծապատիւ Խալիլ փաշան, և Բուժըլի կայսերական բանակին ընդհանուր սպարապետ Մ. Իսմէր փաշան անցեալ շաբթու մայրաքաղաքս հասան ։ Առաջինը չորեքշաբթի օրը, իսկ երկրորդը ուրբաթ օրը ... անձնապահապետ Խաքէնաէր Պէյին հետ ։

— Գաղղիոյ տէրութեան Շաբթալ անուն պատերազմական շոգենաւը շաբաթ առտու մայրաքաղաքս հասաւ Իզմիրէն, և հոս պիտի կենայ ։

— Լրագրիս 9 թուոյն մէջ ծանուցեր էինք, որ օսմանեան ընկերութիւնը ամառս արտաքոյ կարգի շոգենաւ մը պիտի յատկացընէ Կեմլիք և Մուտանիա երթեւեկելու համար ։ Ուրախ ենք ըսելու, որ այն շոգենաւը վերջապէս այս շաբաթ օրը ճանապարհորդութիւն ընել սկսաւ ։ Անցեալ երեքշաբթի օրը սովորական շոգենաւով Պրուսա գացողները խիստ բազմաթիւ ըլլալով, այս կարգադրութիւնը շատ մարդոց հաճոյ պիտի ըլլայ ։

— Շիրքեթի-խայրիէ ընկերութեան Ալապօղ շոգենաւը, որ յատկապէս նաւ քաշելու համար շինուած է, այս երկուշաբթի սկսաւ արտաքոյ կարգի երթեւեկութիւն ընել Պոսֆորի մէջ, որովհետեւ ճանապարհորդները խիստ շատ ըլլալով, ընկերութեան միւս երեք շոգենաւներուն մէջ ահագին բազմութիւն կը լեցուի, և ճանապարհորդները անհանգիստ կ'ըլլան ։ Փափաքելի է, որ շաբթուն քանի մը օրը, ինչպէս հինգշաբթի ու շաբաթ իրիկունները և շաբաթ ու երկուշաբթի առաւօտները այս արտաքոյ կարգի շոգենաւը կանոնաւոր ճանապարհորդութիւն ընէ Պոսֆորի մէջ ։

— Անցեալ հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը Շահզատէ պաշի Իսքէնտէր չէշմէ համամը բաղնիքին մօտի չէքիրճիլէր խանութէն հրդեհ ելլելով, 25—30 խանութ և 5 մեծամեծ տուներ այրեցան ։ Վերոյիշեալ բաղնիքն ալ դըրեթէ բոլորովին աւերակ դարձաւ ։

— Կայսերական նաւատորմը այս օրերս նաւարանէն դուրս կ'ելլէ ըստ սովորութեան Պոսֆորի նեղուցին մէջ շարուած կենալու Թօփհանէի առջեւէն մինչեւ Չրաղան ։

Այս նաւատորմը բաղկացեալ նաւերն են,

Մահմուտիէ եռայարկը 130 թնդանօթով, որ ծովակալին դրօշակը պիտի կրէ ։

Սէլիմիէ եռայարկը 120 թնդանօթով ։

Թէշրիֆիէ կրկնայարկը 84 թընդանօթով ։

Նուսրէթիէ կրկնայարկը 76 թնդանօթով ։

Նէժմ-ի շէվքէթ ֆրգաթան 50 թընդանօթով ։

Քանի մըն ալ Քօրվէթ ու Պրիք ։

Մեծ շոգենաւները, ինչպէս են Մէճիտիէ-ի-պահրի, Մէճիտիէ, Թէյզի-պահրի և Սայիքի-շատի, որ այս միջոցին արտաքոյ կարգի ճանապարհորդութիւնները կը գործածուին, Կոստանդնուպոլիս դարձած ատեննին վերոյիշեալ նաւերուն հետ Պոսֆորի նեղուցին մէջ պիտի կենան ։

— Թօփ գաբուի դուրսը Բախչէճի Տահալճէսի ըսուած թաղը տուն վարձելու պատճառանօք այս օրերս ցորեկ ատեն երիտասարդ մը տուն մը կը նայի, ամիսը 150 ղուռուշ գին կը կտրէ և փախանակ ինքը սանտուղքը դրաւ (բէհ) տալու, չօպանի Բախըմ մը ծոցը դնելով տնէն դուրս կ'ելլէ, ինչպէս կ'երեւի, տանտէրը խօսքէն չի դառնալու համար ինքը անկէ դրաւ առնել ուզելով ։ Այս գործը լմնցընելէն ետքը՝ ուրիշ տուն մը կ'երթայ նոյնպէս նայելու, բայց տանտէրը աչալուրջ աղջիկ մը ըլլալուն համար, ոչ տանը ամսական գինը կրնայ որոշել և ոչ դրաւ առնել ։ Երրորդ տուն մըն ալ կը նայի ու գինը կտրելու ատեն՝ սենեակին մէկը կրկին աչքէ անցունելու համար ներս կը մտնէ, պահարան մը կը բանայ ու վիզ կախելու համար ոսկւոյ շարք մը և ուրիշ գոհարեղէններ վերցունելու ատեն՝ տանը մէջ գտնուողները ներս կը մտնեն և կը տեսնեն որ յարգի վարձակալը զիրենք կողոպտելու ելեր է, իսկոյն աղաղակ վերցունելով դուռը կը վազեն, ու մարդ վըրայ հասնելով չարագործը կը բռնեն տեսչութեան կը յանձնեն ։

Այս դիպուածը անտարակոյս տուն վարձու տուողներուն զգուշութեան ազդարարութիւն մը կ'ըլլայ, որոնք ամեն տուն նայել ուզողները համեստ և անկեղծ մարդիկ կարծելով, իրենց յուսացած վարձքը կամ անոր բազմապատիկը միամտութեամբ վրայ չեն տար ։

— Կարինէն մեր յարգի թղթակիցը կը գրէ, թէ այս տարի արմտեաց և կենդանեաց նուազութիւն կայ հոն և Հայաստանի մէկ քանի երկիրները ։

Ասոր պատճառը անցեալ տարուան օդերուն չորութիւնը եղաւ, որով շատ տեղ ցանուած սերմերուն չափ բերք չառնուեցաւ, և հետեւաբար խոտն ու յարդը քիչ եղաւ ։

Գեղացիները տեսնելով, որ ձմեռը չի պիտի կրնան պահպանել իրենց կենդանիները, սկսան ծախել կամ մորթել հորթ, երինջ, գոմէշ և ոչխար ․ ասով աշնան ժամանակը մսոյ առատութիւն և աժնութիւն եղաւ, իսկ գարնանս ոչ միայն սուղ է, այլ և չի գտնուիր և առ հասարակ գոմէշ կը մորթեն ։

Իւղը 10 ղուռուշ է հօխան, որ լըսուած բան չէ կ'ըսեն, մոմ չի կայ, թէպէտ առանց ուրիշ պատճառ ալ կուտան ։ Ցորեն, գարի դժուարաւ կը ծախէ ունեցողը ․ ալիւրին պաթմանը՝ որուն գինը աշնան 3 ½ ղուռուշ էր, հիմա 7 ½ ղուռուշ է ։

Հացն ու հաւկիթն ալ շատ սուղ և դժուարագիւտ է այս օրերս, և առոր գլխաւոր պատճառը՝ ծաղկան նախապաշարմունք մըն է, որ մտախապաշտ ռամկաց մէջ տարածուելով մեծ վնաս բրաւ իրենց ։

Անցեալ աշնան մէջ Պարսից երկրէն լուր ելաւ, թէ աքաղաղը (խորոզ) հաւկիթ կածէ (դուցէ նոր սկսած ըլլայ) և ան հաւկիթին մէջ քարբ գոյացած կ'ըլլայ, որ դուրս ելլէ նէ՝ ժանտ հայեցիւքը մարդ և կենդանի կը թունաւորէ ։

Այս լուրը Պարսկաստանէն հասաւ Օսմանեան սահմանը, և սկսան Վանայ, Մշոյ, Պայազիտոյ, Դարսայ և Բասենու բոլոր բնակիչները ջարդել հաւ և աքաղաղ ․ կ'ըսեն թէ մինչեւ Բալու հասաւ այս ձայնը և հոն ալ տանիկ ըրին ։ Նոյնը պատահեցաւ և Կարին և սկսան հաւերը ջարդել, ոմանք կ'ուտէին, ոմանք կը նետէին, ոմանք ալ հորերը թափեցին ։

Այս պատճառաւ ձմեռը շատ աժան էր հաւը, իսկ հիմա չի գտնուելու չափ եղաւ և տարապայման սղեց հացն ու հաւկիթը ։

Այս տարի մարտի վերջերը շատ տեղեր ձիւնը վերցաւ, բայց տակի գետինը բոլորովին չոր գտնուեցաւ, ամենեւին հողին ազդեցութիւն չէր ըրած ։

Ետքը որ ապրիլի մէջերը ձիւն և անձրեւ պակաս չեղաւ, անոնք քիչ մը հողը թրջեցին, որով գեղացիները ցան ընելու եռեւէ են ։ Միայն թէ որոնք որ սերմ չունին, շատ սուղ պիտի գընեն ։ Կենդանիներնին անօթի ու տըկար են՝ խոտ և յարդ չունենալնուն որ ղանոնք կշտացընեն և բանեցընեն ․ կանաչի նշմարանք դեռ նոր կը տեսնըւի, անձրեւը և ցուրտը կը շարունակի ։ Կ'երեւի թէ հողագործներու համար յառաջիկայ տարիս ալ անյաջող է, Աստուծոյ օգնականութեանը կը կարօտին ամէնքը ։

— Վարշաւիայէն (Լեհաստան) կը գրեն ապրիլ 16—28 թուով ։

" Մայրաքաղաքնուս մէջ այս օրերս մեծ հրդեհ մը պատահեցաւ, որ Բինա Սոէնքէլէա սեղանաւորին գործատունը ու դրամասեղանին մէկ մասը մոխիր դարձուց ։ Մեքենաները բոլոր կորսուեցան ․ ընդարձակ վաճառատուն մը՝ որուն մէջ շատ մահոն և պայծառ կը գտնուէր, նոյնպէս բոցերուն կերակուր եղաւ ։

„ Եղած կորուստը 300,000 արծաթ րուպլի կը հաշուեն ։ Բայց դրամասեղանին կորուստը դեռ ստոյգ չի գիտցուիր ։ Հինգ ջըհանակիր մեռան ։ Նոյն օրը քաղքին միւս կողմը նմանապէս մեծ հրդեհ մը պատահեցաւ, բայց շուտով առջեւն առին ։

— Նամակի մը ըրած աղդեցութիւնը ։ Գաղղիոյ տէրութեան զօրաց Վէնսէնի որսորդ ըսուած գունդէն զինուոր մը՝ 13 տարու աղջկան մը հետ կարգուիլ ուզելով՝ հետեւեալ նամակը կը գրէ ։

" Օրիորդ ։

„ Դուն շատ գեղեցիկ ես ․ այնչափ գեղեցիկ, որ հաւտմի բոլոր կարդինալները կրնաս գժուելը խրկել ։ Թէ որ Աստուած ըլլայի, երկինքն ու աստղերը քեզի կը նուիրէի ։ Թէ որ Թագաւոր ըլլայի, երկրի բոլոր հարստութիւնները քեզի կուտայի ։ Թէ որ երեւելի սպայ մը ըլլայի, ուսիս ժապաւէնները սաքերդ առջը կը դնէի ։ Բայց ես աղքատ որսորդ մըն եմ, սիրտս կուտամ քեզի . . . . .

„ Պատասխան տուր ․ կ'ընդունիմ կամ չեմ ընդունիր ըսէ ։ „

Աղջկան մայրը սանիկ բոցեղէն սըւերով գրուած առաջարկութիւն մը չի կրնալով մերժել, կը հանէ աղջիկը կուտայ, բայց որովհետեւ 13 տարու աղջիկ ամուսնացընելը օրինաց դէմ է, դատաստանի կը կանչուի, և մէկ տարի բանտը կենալու կը դատապարտուի, աղջիկն ալ դաստութեան տուն մը կը խրկուի, որ մինչեւ քանի տարու հոն մնայ ։

— Հետեւեալ նամակները՝ Անգղիոյ դեսպան Պ. Սթրաթֆորտ Ռէտքլիֆի դեսպանական դերաղանց բարեմասնութիւնները գովմանօք և շնորհակալութեամբ յիշելու վկայութիւններ են ։ Բայց առաջ քանի մը խօսք ընել կը հարկաւորի այս նամակներուն միտքը լաւ հասկընալու համար ։ Առաջինը՝ շնորհակալութեան գիր մըն է, որ չորս վաճառական այլ և այլ ազգէ կը գրեն Անգղիոյ դեսպանին ։ Երկրորդը դեսպանին պատասխանն է, որ գրած ատենը դեռ աղնուականութիւն տիտղոս առած չէր ։

Հինգ տարիի չափ առաջ, յոյն վաճառական մը կը սնանկանայ, և վերոյիշեալ չորս վաճառականները անոր վրայ առնելիք կ'ունենան ։ Սնանկին հաշիւները տեսնուած ժամանակը, այս չորս վաճառականներուն իրաւանցը դպչելիք անարժան միջոցներ կը գործածուի ։ Անոնք ալ վաճառականաց ժողովին կը բողոքեն և երկու անգամ առանց իրաւունք ունենալը կը վճռըւի ։ Սնանկը այն վճիռները անօգուտ ընելու մտօք, օսմանեան հպատակ կ'ըլլայ ։ Այս բանը բոլոր եւրոպական վաճառականութեան շահուն վերաբերելով՝ մեծ և կարեւոր խնդիր մըն էր ։ Վերոյիշեալ չորս վաճառականներուն մէկը Անգղիոյ հպատակ ըլլալով, դեսպանին բողոքեց, որ սնանկ յոյնին նենգաւոր և իրաւանց հակառակ հնարքներուն առաջքը առնէ ։

Սըր Սթրաթֆորտ Քաննինկին խնդրովը՝ խառն յանձնարարական ժողով մը կազմուեցաւ, և այս գործը երկար քննուելէ ետեւ, կայսերական կառավարութիւնը, որ բնաւ չի սիրեր արդարութեան կանոններէն խոտորիլ, կատարելապէս իրաւունք տուաւ անգղիացի վաճառականին և հետեւաբար անոր միւս երեք ընկերներուն ։ Այս գործը գլուխ հանելու համար՝ Սըր Սթրաթֆորտ Քաննինկին ցուցըցած ջանքը և հաստատամտութիւնը մեծ գովութեան արժանի եղաւ, որուն համար այն չորս վաճառականները ուզեցին իրենց շնորհակալութիւնը յայտնել, անտարակոյս ըլլալով, որ բոլոր վաճառականները սրտիւ համաձայն են իրենց այս մասին ․ որովհետեւ եղած որոշումը ոչ միայն մասնաւոր անձանց այլ բոլոր եւրոպացի վաճառականաց շահուն կը վերաբերի ։ Այս որոշումը խարդախութեան և անիրաւութեան առջեւ պատ մը քաշեց ․ որով ասկէց ետքը դատաստան փոխելու նենգաւոր հնարքները կը դադարին ։ Այս կարգադրութիւնը հիմա հաստատութիւն գտած է բարձրագոյն դրան արդարասիրութեամբը և Անգղիոյ դեսպանին ըրած ջանքերուն շնորհիւը ։

Ահաւասիկ յիշեալ չորս վաճառականներուն գրած նամակը ։

" Վսեմափայլ Տէր

„ Ձեր այս օրերս Անգղիա դառնալու լուրը մեզ շատ տրտմեցուց ։ Ձեր գերաղանց բարեմասնութիւնները, բարձր իմաստութիւնը, արդարասիրութիւնը, հաստատամտութիւնը և այս երկրին գործերուն մէջ ունեցած բազմաժամանակեայ փորձառութիւնը մեծ կսկիծ տուաւ բոլոր վաճառականաց և մասնաւորապէս մեզի՝ ձեր վսեմութեան շուքը մնալէ հեռանալուն համար ։ Ուստի նաեւ մեզի ․ Պ. Դեսպան, որ խորին մեծարանօք և անկեղծութեամբ՝ կարող ըլլանք ձեր ազնուութեան ունեցած շնորհակալութեան սրբազան պարտքերնիս կատարելու, այն ուղղակի բայց ազդու ձեռնտուութեանը համար, որ ձեր վսեմութիւնը հաճեցաւ ընել մեր մէկ բողոքոյն, որ քանի տարիէ 'ի վեր կախ մնացած էր, և ձեր հզօր պաշտպանութեամբը որ միշտ պատրաստ էք շնորհելու իրաւանց և արդարութեան, յաջող և օգտակար կերպով որոշուեցաւ ․ այնչափ օգտակար, որ Բարձրագոյն դրան և եւրոպական տէրութեանց մէջ եղած դաշնադրութիւնները աւելի հաստատեց ։

„ Այս գեղեցիկ արդիւնքը պարտք կը համարինք մեզի բարձրագոյն քարոզել, որովհետեւ ձեր վսեմութեան գերաղանց բարեմասնութիւններուն արդիւնքն է, և երջանիկ ենք, որ ասոր համար մեր անկեղծ շընորհակալութիւնը ձեզի յայտնելու կարող կ'ըլլանք ։

„ Կը մնայ մեզի ․ Պարոն Դեսպան, աղօթք ընել Աստուծոյ ձեր վսեմութեանը նոյնպէս փառաւոր տիկնոջ և ձեր բոլոր ազնիւ ընտանեացը մշտաւորական կենաց պահպանութեանը համար, և ձեզի յաջող և բարի ճանապարհ մաղթել, յուսալով, որ արժանի կ'ըլլանք ձեր վսեմութիւնը նոյն բարձր պաշտօնին մէջ նորէն տեսնելու, ուր որ այնչափ տարիներէ 'ի վեր այնպէս փառօք և պատուով վարեցիք ։

„ Կ'աղաչենք Ձեր վսեմութեանը, որ մեր խորին մեծարանաց նուէրը ընդունելութեան արժանի համարիք ։ „

Ձեր Վսեմափայլութեան Ամենախոնարհ և հնազանդ ծառայք

Բ. Գ. Աշթ

Մորինէ

Քոսթէլլի և Պոտձիօլի

Թ. Ն. Պլոյ „

Կ. Պոլիս 12 Մայիս 1852

" Պարոնայք

„ Ձեր բարի զգացմանց համեստական վկայութիւնը մասնաւոր գոհութեամբ կ'ընդունիմ ։ Աւելի գոհ կ'ըլլայի ․ թէ որ ձեր այս ըրածը իմ բարի դիտաւորութիւններուս նկատմամբ մեծ յարգ մը տալ եղած չըլլար, և խօսք մեծամեծ ծառայութիւններ ըրած ըլլայի ։

„ Այսու ամենայնիւ ․ իմ դիտաւորութիւններուս և վարած պաշտօնիս մէջ միշտ առաջնորդ բռնած ըսկըզբունքս համար կրնամ քիչ շատ վստահութեամբ պատասխան տալ ։ Վաճառականութիւնը՝ խաղաղութեան երաշխաւոր և նախախնամութեան բարեբարութիւնները ամեն տեղ տարածելու միջոց մը միշտ համարած եմ ։ Անիկայ քաղաքակրթութեան առաջնորդ և ազգերը մէկ մէկու հետ բարեկամութեամբ և սիրով կապելու ամենէն ապահով կապը ճանչցած եմ ։

„ Գլխաւոր վաճառական տէրութեան մը երեսփոխան ըլլալով ․ համոզուած եմ, որ հայրենեացս աղէկ ծառայելու համար պէտք է ջանամ, ամեն առթի մէջ, վաճառականութեան ճշմարիտ սկզբանց հաստատութեանը և ձեզի պէս պատուով ու իմաստութեամբ վարուող վաճառականաց բարեկեցութեանց նպաստելու ։

„ Այս համոզմանց ուժն է, որ ինծի կը վստահցը-

..., երբոր եղձերուս անկեղծութիւնը և անոնց կառավարութեանը մէջ եղած հեռաւորութիւնը կը տեսնամ․ այդ սոսր համար աւելի շնորհակալ եմ ձեզի, որ ներողամտութեամբ իմ զգացած, մինչեւ կը թեթեւցընէք կը քաջալերէք զիս յուսալու, որ իմ անկատար ջանքերս հաճոյ եղան ոչ միայն ձեզի, պարոններ, որ իր բարեմասնութիւններովը ամէնուն ծանօթ էք, այլ ամէն Եւրոպացիներուն, որ ձեզի հետ մէկտեղ կ'աշխատին Եւրոպայի բարեխառն քաղաքակրթութիւնը արեւելք բերող հաճոյ ընելու․

Ս․ Քաննինկ․

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

18 ՄԱՅԻՍ 1852

Դաշտաբերք․ Անցած շաբթուան մէջ եղած առուտուրները գլխաւորապէս գաղթաբերդ վրայ էին․ Գրեթէ 1000 պարկի չափ խաշխաշ ծախուեցաւ 670—700 ղուրուշի 100 հօխան․ 2000 կիլոյ ցորեն որ Ռումելիի Էնիայի Պարսկաստանի ու Կրաստանու համար առնուեցաւ․ Ընդ․ 10—6 լիտր գլ․ 260 ղուրուշի․ Պէլճիքայինը 215 ղուրուշի․ Հոլ․ Պրին 245—247․ Ընդ․ և Հոլ․ հասարակ տեսակ կարմսուք ա․ տեսակ 205—210․ Նոյն՝ բ․ տեսակ 195—200․ Գաղ․ գլ․ 200, կարմսուք 210․

Անագը քիչ գտնուելուն համար մինչեւ 810—850 ղուրուշ ելաւ ըստ տեսակին․

Արմտիք․ Եւրոպայի վաճառաց համար արմտեաց առուտուրը տակաւին հանդարտ է․ Աղօֆի ցորենը արժէ խիստ շատ կայ, գինը ղուրուշ մը վար իջաւ՝ բայց Զ․իշտօֆինը առջի գինն է․ Անգլիացորեան շատ չի գտնուելուն համար անցած շաբթուան վրայ ղուրուշ մը ելեւցաւ․ Տեղւոյս սպառմանը, Մամտայի և Արշիպեղագոսի ծովեզերքը համար 50,000 կիլոյ ցորեն ծախուեցաւ միջակ տեսակէն այս գիներով․

				Ղուրուշ
Աղօֆի	կարծր	ցորեն	գիրը	29 ½ 20
Զ․իշտօֆի	"	"	"	20 -- 20 ½
Ռումելիի	"	"	"	18 -- 18 ½
Կալացի	"	"	"	19
Օտէսայի	"	"	"	19 ¼
Իպրայիլ	կակուղ	"	"	13 -- 14
Կալացի	"	"	"	18 ½
Ռումելիի	"	"	"	17 -- 18
Ռումելիի / Անգլիացորեն			"	13 ½ 13 ¾
Զ․իշտօֆի	"		"	14 -- 14 ¼
Իպրայիլ	"		"	13
Կալաց	"		"	14
Ռումելիի	գարի		"	9
Ռումելիի	հաճար		"	12 -- 12 ½
Վարսակ			"	7 -- 7 ¼

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ԳԻՆԸ

Կ․ ՊՈԼԻՍ 17 ՄԱՅԻՍ 1852

Լօնտրա	110	ղուրուշ
Մարսիլիա	175	փարայ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆԳՆՈՑՈՎ

Կ․ ՊՈԼԻՍ 16 ՄԱՅԻՍ 1852

	Ղուր․ փա
ՏՈՒՊԼՈՆ	370
ՍԻՆԱՊԻՐՈՂՄ	25—10
ԱՐԾՈՒԵՊԻՐՈՂՄ	24—10
ՄԱՃԱՌ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ	54—30
" ՔԸՌԸՄԻՑ	55—20
ՈՍԿԻ 20 ՖՌ․	95
ԱՐԾԱԹ 5 "	23—14
ՓՕԼ ԻՄՓԷՌԻԱԼ	96— 8
ՔԱՐՊՕՎԼԻՆՑ	18—23
ԼԻՐԱՅ ՄԷՃԻՏԻՆ	119—10
ՍՈՎՐԱՆԱՅ	165
ՑՈՒԱՆՑԻԿ	3—34
ՏԱՃԿԻ ԼԻՐԱՅ	110

Թղթադրամ շահը առնուած զեղչ 3%․
" շահը չառնուած " 1%․
Սիկի 20նոց 75 ղուրշ 1000ը զուտ մայաշահ
Արծ․ 20նոց 60 " 1000ը "

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Միսթր Բոլբեղէին կտակը․

Շարունակութիւն․ *

» 4․ Հարիւր տարի մըն ալ անցնելէն ետքը չորրորդ հարիւր ֆռանքը 30,000,000,000 ի (երեսուն երկիլիոնի) չափ կ'ըլլայ․ Այս գումարով Գաղղիոյ մէջ ամէնէն աղէկ դիրք ունեցող ու յարմար տեղեր 100 քաղաք շինուի, ամէն մէկը 150 հազար բնակիչով․ Այս նոր քաղաքները բնակեցընելու, կառավարելու և ծաղկեցընելու միջոցները բացատրուած են ուրիշ յիշատակագրի (մեմուառ) մը մէջ, որ այս կտակագրիս** մասն պիտի ըլլայ․ Այս յօդուածին միայն գործադրութենէն, քիչ ժամանակի մէջ տասն և հինգ միլիոն բնակիչ պիտի աւելնայ Գաղղիոյ մէջ և սպառումը պիտի կրկնապատկի, որուն համար կը յուսամ, որ տնտեսագէտները շատ գոհ կ'ըլլան․

Յայտնի է, որ բոլոր Եւրոպայի մէջ գտնուած դրամը բաւական պիտի չըլլայ այս երեսուն երկիլիոնը կազմելու, և սանկ մեծ գումար մը շահեցընելու համար ապահով և հաստատուն տեղեր գտնալ անհնար պիտի ըլլայ, ասոր համար կտակիս գործադիրներուն խոհեմութեանը կը թողում որոշել այս ըստակը անշարժ ստացուածոց փոխելու ժամանակը․ Այն անշարժ ստացուածոց եկամուտներէն գոյացած ստակը պէտք է շահու տրուի կամ ուրիշ անշարժ ստացուածքներ առնուի անով, որպէս զի իմ ըրած տնօրէնութիւններս կարենան իրենց ժամանակին կատարուիլ առանց դժուարութեան․

Անհնարինց հաշիւներով սորված եմ, որ այս կարգադրութիւնը դրամոց շրջաբերութեանը արգելք չըլլալէն զատ, աւելի ընդարձակութիւն և ոյժ պիտի տան․

Անշարժ ստացուածք գնելու սահմանադրութիւնս քիչ ատենի մէջ անոնց յարգը պիտի աւելցընէ, և թէ որ այս բարերար կարգադրութիւնները անանկ աղէկ արդիւնք մը ունենան, որ Գաղղիոյ ընչաւէտներուն մէջ անշարժ ըստացուածք ծախել ուզող մարդ չի գտնուի, ան ժամանակը կտակիս գործադիրները դրսի ազգաց մէջ անշարժ ստացուածք փնտռեն․

» 5․ Վերջապէս հարիւր տարի մըն ալ անցնելէն ետքը՝ հինգերորդ հարիւր ֆռանքը՝ հինգ հարիւր տարուան շահերը վրան զարնելով, պիտի ըլլայ, 3,900,000,000,000 ի (երեք հազար ինը հարիւր երկիլիոնի) չափ․ Այս գումարը պիտի գործածուի հետեւեալ կերպով․

6,000,000,000 (վեց երկիլիոն) ֆռանքով Գաղղիոյ տէրութեան պարտքը վճարուի այն պայմանով, որ վեհափառ թագաւորը բարեհաճի հրամայելու, թէ ասկէց ետեւ տէրութեան ընդհանուր ատեմարաքննիչները իրենց պաշտօնը սկսելու ատեն թագաւորութեան քննութիւն անցունեն․

12,000,000,000 (տասն երկու երկիլիոն) ֆռանք տրուի Անգլիոյ տէրութեան պարտքը վճարելու․ Ես կը կարծեմ, ինչպէս որ փորձն ալ արդէն կը ցուցընէ, որ այս երկու տէրութեանց պարտքերը մինչեւ ան ժամանակը պիտի կրկնապատկին․ Թէպէտ տարակոյս չունիմ, որ անանկ յաջողակ գանձուց պաշտօնեաներ գտնուին, որ մինչեւ եռապատկելու կամ քառապատկելու ալ կարող ըլլան, բայց անոնց այս մասին 'ի գործ դրած միջոցները սովորաբար շատ առիթներու մէջ հակառակութիւն և արգելք գտնելով, կը մակաբերեմ, թէ որչափ աւելնայ կրկնապատիկը չանցնիր․ Այսու ամենայնիւ թէ և այս պարտքերը քանի մը երկիլիոն աւելնան, կ'ուզեմ որ ամբողջ վճարուին․ որովհետեւ իմ միտքս այն է, որ սանկ գովելի դիտաւորութիւն մը անկատար չի մնայ քիչ մը աւել կամ քիչ մը պակաս ըլլալու գումարի մը համար․

Կ'աղաչեմ անգղիացւոց, որ ինծի պէս մէկու մը թողուցած այս պզտիկ յիշատակի նշանը չի մերժեն, ինծի պէս մէկու մը, կ'ըսեմ, որ թէպէտ ազգաւ գաղղիացի եմ, բայց անկեղծութեամբ իրենց ազգը կը սիրեմ, և մանաւանդ միշտ զմայլեր եմ այն գեղեցիկ գործոյն վրայ, զոր որ Նեվտոն իրենց ազգակիցը համաշխարհական Բնաբանութիւն կոչեց․ Կը փափաքէի, որ այս ըրած պարգեւիս փոխարէն, անգղիացւոց ազգը բարեհաճէր ասկէց ետեւ գաղղիացիները իրեն դրացի կոչելու և ոչ Բնական Թշնամի․ Կը փափաքէի, որ համոզուէր թէ բնութիւնը բնաւ մէկ ատեն մարդիկ մէկ մէկու թշնամի ըրած չէ, թէ ազգային ատելութիւնները, առեւտրական արգելքները և մանաւանդ պատերազմները միշտ սխալ հաշիւներէ յառաջ եկած բաներ են․ Բայց այս մասին բան մը չեմ պահանջեր․ ամէն բան ժամանակին թողելով․ Քանզի երբոր մէկը ուրիշին աղէկութիւն մը ընելու բարեբաղդութիւնը ունի, պայմաններ առաջարկելով անոր յարգը կը կորսնցընէ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ այն պայմանները ծանր ու դժուար երեւայ այն աղէկութիւնը կրող անձանց․

30,000,000,000, (երեսուն երկիլիոն) գործածուի 1,500,000,000 (հազար հինգ հարիւր միլիոն) տարեկան եկամուտ գոյացընելու, և այն եկամուտը խաղաղութեան ատեն Եւրոպայի բոլոր տէրութեանց բաժնելու․ Իսկ պատերազմի ժամանակ, անիրաւ յարձակմունք մը ընողին կամ ընողներուն բաժինը նոյն յարձակմունքը կրողներուն տրուի․

Շատ կարելի է, որ տէրութիւնները անիրաւ պատերազմներ ընելու ատեննին կը մտածեն․ Այս եկամուտը ամէն մէկ տէրութեանց օրինաւոր չափով բաժնելու համար՝ անոնց ժողովրդեան վիճակին կը նայուի․

Տարը տարին անգամ մը ճիշդ աշխարհագիր ըլլայ ամէն տէրութեանց մէջ և այն աշխարհագիրը բոլոր ազգաց պաշտօնատարներէն բաղկացեալ ընդհանուր ժողովի մը մէջ քննուելով, ամէն մէկուն բաժինը որոշուի․

Այս տնօրէնութեան օգուտները աշխարհի միւս մասերուն վրայ ալ տարածելու հոգը՝ կտակիս գործադիրներուն խոհեմութեանը կը թողում․ Եթէ խելքերնին կը կտրէ, որ այս ճամբով կրնան պատերազմի վայրագութեան տեղը մեղմութիւնը բոլոր աշխարհի մէջէն վերցընել, յօժարամիտ կը հաճիմ, որ հարիւր երկիլիոն ալ աւելցունեն այս հաշւին վրայ․

Կ'ուզեմ, որ վեց երկիլիոն տրուի Գաղղիոյ վեհափառ թագաւորին, այսինքն՝ մէկ երկիլիոն վճարկութեանց բերած շահերուն տեղը լեցունելու համար, որ տեսակ մը տուրք առնել կը սեպուի գէշ գլուխ մարդոցմէ, և փոխանը՝ անվրիպելի կերպով զանոնք աւելի գէշցընել է․ Մէկ երկիլիոն բոլոր անօգուտ աւագութիւնները և աստիճանները գնելու, որոնք այս ցաւալի գէշութիւնը ունին, որ շատ մարդոց կարծեցընել կուտան, թէ առանց պաշտօնի աւագութիւն մը կամ աստիճան մը ունենալը՝ բաւական է իրենց հայրենեաց դէմ ունեցած պարտաւորութիւններն կատարած սեպուելու և թէ անշահ տիտղոս մը ունենալը մեծ բան մըն է․ Մէկ երկիլիոն այն տեսակ կարեւոր աւագութիւնները գնելու, որոնց վաճառումը կրնայ վնասակար ըլլալ․ Մէկ երկիլիոն՝ Նորին վեհափառութեան արժանի կալուածք մը ստանալու, արքունեաց ծախքերուն համար, որպէս զի ազգը յայտնապէս տեսնայ, որ իր տուած տուրքերը միմիայն ազգային ծախքերը գոցելու սահմանուած են․ Մնացած երկու երկիլիոնով այնպիսի եկամուտ մը հաստատուի, որ անով Վեհափառ Թագաւորը կարող ըլլայ մեծամեծ բարերարութիւններ ընելու և ուժին կայելու արժանաւոր և կարօտեալ անձանց․ Այս կերպով թէ որ Նորին վեհափառութեան ըրած բարերարութիւնները երբեմն արժանաւորութիւն չունեցող խորամանկ մարդոց հանդիպելու ըլլայ, գոնէ ազգը չի կրնայ բան մը ըսել անանկ գումարներու գործածութեանը համար, որ երկրագործներուն քրտինքովը և ժողովրդեան տուրքերովը գոյացած չեն․

Պիտի շարունակուի․

* Տես թիւ 15

** Այս կտակին աւանդապահները դեռ չեն որոշած թէ այն յիշատակագիրն ալ պէտք է մի հրատարակել, որն որ շատ ընդարձակ է և անանկ տնօրէնութիւններ կայ մէջը, որ կրնան երբեմն կարգէ դուրս և նորանշան բաներ սեպուիլ․ Յաջողութեան անհրաժեշտ է սոխտող գործերը ժամանակ չի տալին անոնց այս յիշատակագրին քննութիւնը լմնցունելու․ Բայց շատով լմնցունելու ալ հարկ մը չի կայ, որովհետեւ յիշեալ քաղաքներուն շինութեանը դեռ չորս հարիւր տարի ժամանակ կ'ուզէ․

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Իր սխալները մոռցողը՝ կրկին կ'ըսկսի սխալել․

Ճշմարտապէս մեծ սրտի մէջ տրոհուելը անտարակուսելի եղած առաքինութիւնը երախտագիտութիւնն է․

Երախտագիտութիւնը, որ ազնուական սրտերուն բերկրութիւն մը ու ապերախտներուն բեռ մըն է, ոչ միայն առանձնական պարտք մըն է, այլ և առաքինութիւն մըն է որ հասարակաց բարիք կը ծնանի․ վասն զի անիկայ բարեսրտութեան վարձքն ու քաջալերութիւնն է․

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Կայսերական հրամանաւ, Ըսկիւտարի Հայտար Փաշայի [illegible] նոր Բանտգարանը Մայիսի 15 ին բացուեցաւ․

Այս Բանտգարանին մէջ կարգաւ կը դնեն Օսմանեան տէրութեան սկիզբէն մինչեւ հիճրէթի 1261 թուականը այլ և այլ ժամանակ ամէն կարգի և աստիճանի մարդոց թէ ազգային և թէ հանդէսներու ժամանակ ունեցած կերպարանքները, որոնց յետը և հագնելու կերպը աղէկ և ճիշդ հասկըցունելու համար զինուորներ այն կերպարանքներովը հագուեցուցած են․

Կայսերական տէրութեան թէ հպատակներէն և թէ օտարազգիներէն ով որ ուզէ կրնայ երթալ տեսնալ հետեւեալ կերպով․

Շաբաթ և Երկուշաբթի օրերը՝ ամէն կարգի վերաբերեալ տաճիկ կիները․

Երեքշաբթի օրերը՝ Օսմանեան տէրութեան հպատակ քրիստոնեայ և հրէայ կիները․

Կիրակի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, և ուրբաթ օրերն ալ՝ Օսմանեան տէրութեան հպատակ՝ տաճիկ, քրիստոնեայ և հրէայ էրիկ մարդիկ․ Իսկ և Եւրոպացիները և ուրիշ օտարազգիները պիտի երթան․ Քրիստոնեաները կրնան իրենց ընտանիքն ալ հետ տանիլ․

Ներս մտնելու համար, մարդ գլուխ 10 ղուրուշ պիտի վճարուի, իսկ տղայ համար 5 ղուրուշ․

ԽՄԲԱԳԻՐ — ՏՆՕՐԷՆ
Կ․ Ս․ ՓԻԹԻԹՃԵԱՆ․

Կ․ ՊՈԼԻՍ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ․ ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ